Ta’lim jarayonida insoniy fazilatlarni shakllantirishning innovatsion usullari

D.U.Jumanazarova

Jizzax davlat pedagogika universiteti dotsenti,

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta’lim jarayonida o‘quvchilarda insoniy fazilatlarni shakllantirishning innovatsion usullari, ularning pedagogik ahamiyati va samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy ta’lim texnologiyalari asosida mehr-oqibat, bag‘rikenglik, mas’uliyat, vatanparvarlik va hamkorlik kabi insoniy sifatlarni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Maqolada interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuvning tarbiyaviy jarayondagi ahamiyati ilmiy jihatdan asoslangan.

Kalit so‘zlar: insoniy fazilatlar, innovatsion ta’lim, pedagogik texnologiyalar, ma’naviy tarbiya, interaktiv metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, raqamli texnologiyalar, hamkorlik, pedagogik jarayon, tarbiya.

Kirish

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari taraqqiy etgan sharoitda ta’lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri – ma’naviy yetuk, ijtimoiy faol va yuksak insoniy fazilatlarga ega shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Zamonaviy jamiyatda faqat bilimli emas, balki mehr-oqibatli, bag‘rikeng, mas’uliyatli va mustaqil fikrlaydigan insonlarga bo‘lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Shu sababli ta’lim jarayonida insoniy fazilatlarni shakllantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Insoniy fazilatlar shaxsning ma’naviy qiyofasini belgilovchi muhim axloqiy sifatlar majmuasidir. Ularga halollik, insonparvarlik, mehr-oqibat, adolatparvarlik, bag‘rikenglik, vatanparvarlik, hamjihatlik va mas’uliyat kabi fazilatlar kiradi. Mazkur sifatlarni shakllantirish ta’lim muassasalarining muhim vazifalaridan biri bo‘lib, bu jarayon samarali pedagogik yondashuvlarni talab etadi.

An’anaviy ta’lim usullari bilan bir qatorda, bugungi kunda innovatsion pedagogik texnologiyalar ham tarbiyaviy jarayonda keng qo‘llanilmoqda. Ayniqsa, interaktiv metodlar, raqamli ta’lim platformalari, loyiha asosida o‘qitish, keys texnologiyalari va hamkorlikka asoslangan ta’lim usullari o‘quvchilarda insoniy fazilatlarni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu nuqtai nazardan, ta’lim jarayonida insoniy fazilatlarni shakllantirishning innovatsion usullarini tadqiq etish va ularning samaradorligini aniqlash zamonaviy pedagogikaning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Insoniy fazilatlar va ma’naviy tarbiya masalalari qadimdan mutafakkirlar, faylasuflar va pedagog olimlar diqqat markazida bo‘lib kelgan. Sharq mutafakkirlari inson kamolotida axloqiy tarbiyaning ahamiyatiga alohida e’tibor qaratganlar.

Abu Nasr al-Farabi o‘zining “Fozil odamlar shahri” asarida jamiyat taraqqiyoti insonning ma’naviy va axloqiy kamoloti bilan bog‘liq ekanligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, komil inson tarbiyasi ilm va axloq uyg‘unligi asosida amalga oshiriladi.

Alisher Navoi asarlarida mehr-oqibat, insonparvarlik, adolat va bag‘rikenglik kabi insoniy fazilatlar ulug‘langan. Mutafakkir inson ma’naviyatini jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida baholagan.

Abdulla Avloni esa tarbiya masalasini milliy pedagogika nuqtai nazaridan tahlil qilib, axloqiy tarbiyani inson hayotining muhim mezoni sifatida ko‘rsatgan.

Zamonaviy pedagog olimlardan R.Ishmuxamedov, O.Musurmonova, B.Ziyomuhammadov kabi tadqiqotchilar pedagogik texnologiyalar va ma’naviy tarbiyaning o‘zaro bog‘liqligini o‘rganganlar. Ular innovatsion ta’lim usullari o‘quvchilarning faqat bilimini emas, balki ijtimoiy va axloqiy kompetensiyalarini ham rivojlantirishini ta’kidlaydilar.

So‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarda interaktiv ta’lim texnologiyalari, raqamli platformalar va hamkorlikka asoslangan ta’lim usullarining tarbiyaviy ahamiyati keng yoritilmoqda. Bu esa ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash orqali insoniy fazilatlarni samarali shakllantirish mumkinligini ko‘rsatadi.

Asosiy qism

Insoniy fazilatlar shaxsning ijtimoiy munosabatlardagi xulq-atvori va ma’naviy qiyofasini belgilaydi. Ta’lim jarayonida mazkur sifatlarni rivojlantirish o‘quvchilarning nafaqat intellektual, balki ma’naviy jihatdan ham kamol topishiga xizmat qiladi.

Insoniy fazilatlarga ega o‘quvchi:

- jamoada samarali hamkorlik qiladi;
- boshqalar fikriga hurmat bilan yondashadi;
- mas’uliyatli qaror qabul qiladi;
- ijtimoiy faollik ko‘rsatadi;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat bilan munosabatda bo‘ladi.

Shu sababli ta’lim jarayonida tarbiyaviy vazifalarni innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Interaktiv ta’lim usullari o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlab, ularda mustaqil fikrlash va ijtimoiy munosabat ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Quyidagi metodlar insoniy fazilatlarni shakllantirishda samarali hisoblanadi:

- “Aqliy hujum”;
- “Keys-stadi”;
- “Debat”;
- rolli o‘yinlar;
- guruhli ish;
- muammoli ta’lim.

Masalan, rolli o‘yinlar jarayonida o‘quvchilar turli ijtimoiy vaziyatlarni tahlil qilish orqali mehr-oqibat, bag‘rikenglik va mas’uliyat kabi fazilatlarni amalda namoyon etadilar.

Zamonaviy raqamli texnologiyalar ta’lim jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Onlayn platformalar, multimediali materiallar va virtual ta’lim muhiti o‘quvchilarda ijtimoiy va ma’naviy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalarning afzalliklari:

- ta’lim jarayonini qiziqarli tashkil etish;
- mustaqil ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish;
- ijodiy fikrlashni rivojlantirish;
- hamkorlik muhitini shakllantirish.

Shu bilan birga, raqamli ta’lim jarayonida axborot madaniyati va internet etikasiga rioya qilish ham muhim ahamiyatga ega.

Loyiha asosida o‘qitish o‘quvchilarda ijtimoiy mas’uliyat, hamkorlik va ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi innovatsion usullardan biri hisoblanadi.

Loyiha ishlari jarayonida o‘quvchilar:

- mustaqil izlanish olib boradilar;
- jamoada ishlashni o‘rganadilar;
- muammolarga yechim topish ko‘nikmasini rivojlantiradilar;
- o‘zaro hurmat va hamjihatlikni shakllantiradilar.

Bu esa ularning ma’naviy-axloqiy tarbiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Kompetensiyaviy yondashuv ta’lim jarayonida o‘quvchilarning hayotiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, insoniy fazilatlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur yondashuv orqali o‘quvchilarda:

- muloqot madaniyati;
- tanqidiy fikrlash;
- ijtimoiy faollik;
- axloqiy qaror qabul qilish;
- jamoada ishlash kompetensiyalari

rivojlanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta’lim jarayonida insoniy fazilatlarni shakllantirish jamiyat taraqqiyoti va barkamol shaxs tarbiyasining muhim omili hisoblanadi. Zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy tarbiyasini samarali tashkil etish imkonini beradi.

Interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar, loyiha asosida o‘qitish va kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchilarda mehr-oqibat, mas’uliyat, bag‘rikenglik va hamkorlik kabi insoniy fazilatlarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, pedagogning shaxsiy namunasi, ta’lim muhiti va oila bilan hamkorlik tarbiyaviy jarayon samaradorligini ta’minlovchi asosiy omillar hisoblanadi. Zamonaviy pedagog doimo o‘z ustida ishlashi, innovatsion texnologiyalarni qo‘llay olishi va o‘quvchilarning ma’naviy rivojlanishiga e’tibor qaratishi zarur.

Demak, ta’lim jarayonida insoniy fazilatlarni shakllantirishning innovatsion usullarini keng joriy etish kelajakda ma’naviy yetuk, ijtimoiy faol va raqobatbardosh avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avloniy A. *Turkiy guliston yoxud axloq*. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
2. Forobiy A.N. *Fozil odamlar shahri*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
3. Navoiy A. *Mahbub ul-qulub*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2018.
4. Ishmuxamedov R. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Musurmonova O. *Pedagogik kompetentlik va ma’naviyat*. – Toshkent: Fan, 2018.
6. Ziyomuhammadov B. *Pedagogik mahorat asoslari*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
7. Mahkamov U. *Axloqiy tarbiya nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2017.
8. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
9. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
10. Saidov A. *Modern Teacher’s Professional Competence*. – Tashkent: Fan va texnologiya, 2021.